

JÓZEF FISZER (RED.)

UNIA EUROPEJSKA – CHINY. DZIŚ I W PRZYSZŁOŚCI

INSTYTUT STUDIÓW POLITYCZNYCH POLSKIEJ AKADEMII NAUK,
WARSZAWA 2014, SS. 409

Problematyka relacji Unii Europejskiej z Chinami jest tematem bardzo szerokim, który już doczekał się wielu publikacji na całym świecie. Dołącza do nich recenzowana monografia. Jest ona wynikiem badań pracowników Zakładu Europeistyki ISP PAN, a także współpracujących z nimi naukowców i ekspertów. Książka jest podzielona na cztery części, na które składa się łącznie 16 rozdziałów – artykułów poszczególnych badaczy.

Otwiera ją wstęp Józefa M. Fiszera, przedstawiający główny cel publikacji¹. Jest nim próba „dokonania bilansu i diagnozy dotyczącej szeroko rozumianej współpracy między Unią Europejską a ChRL, i na tej podstawie określenie perspektyw jej rozwoju, szans i zagrożeń” (s. 14). Ma to posłużyć odpowiedzi na pytania dotyczące „roli Chin, Stanów Zjednoczonych, Unii Europejskiej oraz Wspólnoty Atlantyckiej w nowym ładzie międzynarodowym” oraz „przyszłości Polski i jej bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego” w warunkach „powstającego, nowego wielobiegunowego i wielocywilizacyjnego porządku światowego” (s. 14).

Część pierwszą, zatytułowaną *Geneza i historyczno-kulturowe przesłanki relacji między UE i Chinami*, otwiera artykuł piszącego te słowa, poświęcony zawiłej drodze Państwa Środka do współpracy ze Wspólnotą Europejską, zwieńczonej nawiązaniem oficjalnych relacji 8 maja 1975 roku oraz podpisaniem wzajemnego układu handlowego trzy lata później.

Kolejny tekst, autorstwa Michała Bogusza, przedstawia kulturowo-psychologiczne uwarunkowania polityki ChRL w stosunku do UE.

¹ Zamieszczony także w wersjach: angielskiej i rosyjskiej na końcu monografii (przyp. aut.).

Tematykę usytuowania Chin w ramach regionalizmu wschodnioazjatyckiego oraz implikację tego faktu dla Wspólnoty Europejskiej podejmuje w następnym rozdziale Karolina Klechta-Tylec.

Ostatni artykuł pierwszej części, autorstwa Jakuba Wódki, opisuje problem wykorzystywania przez ChRL instrumentów tzw. polityki *soft power* w okresie od masakry na Placu Tiananmen (czerwiec 1989 roku) do Igrzysk Olimpijskich w Pekinie w 2006 roku. Autor słusznie zauważa, że Chiny mają ogromne „zasoby” owej „miękkiej siły”, wynikające z ich długiej historii i kultury (str. 66–67). Prognozuje, że w wyniku działania tej polityki „stabilne, szybko bogacące się Chiny będą zapewne coraz atrakcyjniejszym wzorcem i partnerem dla państw rozwijających się” oraz „prawdziwym źródłem inspiracji” (s. 78).

Druga część nosi tytuł *Unia Europejska i ChRL – partnerzy czy wrogowie?*. Pierwszy jej rozdział, wspólnego autorstwa Krystyny Gomółki i Izabeli Borucińskiej-Dereszkiewicz, jest poświęcony zmieniającej się polityce UE wobec Chin – od początku lat 90. do chwili obecnej. Podobną tematykę porusza kolejny artykuł Adriana Chojana. Oprócz zagadnień ekonomiczno-politycznych autor omawia reakcję Unii na wzrost wojskowej pozycji Państwa Środka.

Rywalizacja UE i Chin na Bliskim Wschodzie jest tematem trzeciego artykułu tej części, autorstwa Przemysława Osiewicza, zaś Paweł Godlewski opisuje podobny mechanizm – jednak w odniesieniu do surowców basenu Morza Kaspijskiego.

Trzecia część zatytułowana jest *Stan i perspektywy współpracy politycznej, gospodarczej i w innych dziedzinach między UE a Chinami*. W pierwszym artykule Zdzisław W. Puślecki szkicuje perspektywy owej współpracy, wskazując w tym kontekście na rolę USA jako sojusznika Wspólnoty Europejskiej. Podobnie widzi ten problem Mikołaj J. Tomaszuk opisujący relacje UE z ChRL w czasie kryzysu gospodarczego z lat 2008–2011. Postuluje w nim m.in. wzmocnienie partnerstwa Unii z USA (s. 226), a także „wspólną chińską strategię USA – UE i Japonii” (s. 227). W ostatnim rozdziale tej części Łukasz Gacek przedstawia perspektywy współpracy Chin z Europą w konkretnym aspekcie – rozwoju zielonej energii w Państwie Środka.

Ostatnia, czwarta, część monografii jest zatytułowana *Unia Europejska i Chiny w nowym ładzie międzynarodowym*. Otwiera ją tekst Józefa M. Fiszera poświęcony roli ChRL w procesie kształtowania się nowego ładu międzynarodowego. Autor stwierdza m.in., że Państwo Środka „konsekwentnie dąży do zdobycia pozycji hegemonu” tego ładu (s. 275). Prognozuje, iż ChRL będzie „kontynuowała dotychczasową politykę wewnętrzną i zagraniczną, dokonując jednocześnie modernizacji kraju i modyfikując jego ustrój społeczno-politycz-

ny i gospodarczy, aby stać się pokojowym, nowoczesnym supermocarstwem, współodpowiedzialnym za pokój i bezpieczeństwo międzynarodowe” (s. 276).

W kolejnym artykule Rafał Kwieciński analizuje pozycję Chin na początku XXI wieku w warunkach zmieniającego się systemu międzynarodowego. Konkludując, przewiduje, że „być może system międzynarodowy zmierza w kierunku układu dwóch supermocarstw, Stanów Zjednoczonych i Chińskiej Republiki Ludowej” (s. 297).

W następnym rozdziale Tomasz Paszewski przedstawia UE i Chiny w nowym ładzie światowym. Autor wskazuje na niespójność Wspólnoty Europejskiej w jej relacjach z Państwem Środka. Dlatego też sugeruje m.in. wypracowanie wspólnej polityki Unii w tej kwestii oraz jej sojusz z państwami demokratycznymi (USA, Indie, Japonia, Brazylia) (s. 316-317).

Kolejny artykuł tej części, autorstwa Tomasza Grzegorza Grosse, przedstawia relacje geoeconomiczne UE i Chin na przykładzie systemu komunikacji satelitarnej Galileo. W konkluzji stwierdza, że dla Pekinu wielobiegunowy porządek międzynarodowy „to jedynie model przejściowy, który później zostanie zapewne zastąpiony przez ład opierający się na pełnej hegemonii chińskiej” (s. 337).

Ostatni rozdział książki to tekst Anny Czartoryskiej na temat europejskich ambicji prowadzenia globalnej polityki klimatycznej wobec Chin i tego konsekwencji. Autorka stwierdza m.in., że Chiny „przyjmują zobowiązania klimatyczne, ale tylko w takim zakresie, w jakim są one potrzebne Chinom w równoważeniu bilansu energetycznego” (s. 352). Na zakończenie prognozuje, że w wyniku przejmowania zachodnich technologii proklimatycznych przez Chiny przyspieszony zostanie „proces marginalizacji Wspólnoty Europejskiej na arenie międzynarodowej” (s. 353).

Jak widać wyraźnie, w omawianej monografii poruszony jest dość szeroki wachlarz tematów dotyczących relacji UE z ChRL. Występują także pewne różnice zdań wśród autorów w kwestiach współpracy obu tych podmiotów oraz prognoz dotyczących kształtu przyszłego ładu światowego (i usytuowania w nim owych podmiotów). Stanowi to zaletę recenzowanego opracowania. Każdy czytelnik może znaleźć w nim inspirację i bodziec do własnych przemyśleń (lub badań) na temat współpracy Unii Europejskiej i Chin oraz ich roli w przyszłości.

Monografię zamyka obszerna bibliografia, będąca kompilacją książek wykorzystanych przez autorów i wskazująca na ich solidną bazę naukową.

Mikołaj Kukowski